

Marxilaiset luennot jatkuvat Seuraava aiheemme on uskonto

Työväenluokan toiminnalle tieteellinen maailmankatsomus antaa pitkän aikavälin suunnan. Se on meille yhtenäisen toiminnan perusta ja auttaa jäsenitelemään oikein ajan kysymyksiä. Siksi tutkimme marxilaista maailmankatsomusta sunnuntai-iltaisain Helsingissä Hermannin kerholla os. Hämeentie 67, klo 17.00. Työväenliikkeen kokemus osoittaa, että vaikeassa yhteiskunnallisessa tilanteessa leviävät epä-tieteelliset subjektiiviset opit. Siksi seuraavassa opintoillassa käsittelemme kysymystä uskonnosta. Perusaineiston löydätte Kommunistien Liiton nettisivun etusivulta avautuvasta linkistä: www.kommunistienliitto.com

Uskonto, sen merkitys ja paikka yhteiskunnassa marxilaisen maailmankatsomuksen näkökulmasta katsottuna su. 18.6.2017 klo 17.00

Aiheesta luennoi: Juha Kieksi

Sopivia perusteoksia työväenluokan maailmankatsomuksen opiskeluun ovat mm. seuraavat teokset: Marx ja Engels: "**Kommunistinen manifesti**"; M.Iovtšuk, T. Oizerman, I. Štšipanov: "**Filosofian Historia**" (Progress, 1982); Viktor Afanasjev: "**Filosofian alkeet**" (Progress, 1976); siv. 182-217; Lenin: **Karl Marx** (Valitut teokset, 10 osaa, osa 5, Edistys) sekä "**Dialektisen Materialismin perusteet**" (Kommunistien Liitto).

Järj. Kommunistien liitto ja DSL.

Kristinuskon merkityksestä luokkayhteiskunnalle ja kapitalistiselle maailmalle

26.12.2016 23:42 Heikki Männikkö

- Paavali kristinuskon luojana

44 kommenttia

-
- ilmoita asiaton viesti

• Kuva 1, Aleksanteri Syväriläisen luostari Aunuksessa, kuvateksti artikkelin lopussa

• Kuva 2, Kampin kappeli Helsingissä Narinkatorilla, kuvateksti artikkelin lopussa

• Kuva 3, Kirkko 400 luvulta Abhaasiassa, kuvateksti artikkelin lopussa

Kristinuskon yhteiskunnallisista lähtökohdista sekä merkityksestä luokkayhteiskunnalle ja kapitalistiselle maailmalle

Alkulause

Ostan joka vuosi vähän ennen Joulua ns. ”vanhan kansan allakan” eli perinteisen kalenterin, mikä usean vuosisadan ajan kuului joka kodin varustukseen. Sieltä katsottiin kaikki nimi- ja juhlapäiviin, vuodenaikoihin, säähän, taivaankappaleiden liikkeisiin yms. liittyvät tiedot. Se hoiti joka kodin ”tietokoneen” tehtävää. Tällaista kalenteria julkaistiin jo vuodesta 1608 lähtien. Vuosina 1749-1809 sen julkaisemiseen oli yksinoikeus Ruotsin kuninkaallisella tiedeakatemiolla. Sen jälkeen yksinoikeus siirtyi v. 1809 Turun yliopistolle. Turun palon jälkeen vuodesta 1828 Almanakkaan oli Helsingin yliopistolla pitkään yksinoikeus, joka päättyi Suomen liittyttyä EU:iin v. 1995. Vuodesta 1996 Helsingin yliopisto alkoi julkaista samankaltaista ”Yliopiston almanakkaa”.

Se mikä aina kiinnittää huomiotani on mitä sen kannessa lukee. Nyt ensi vuodeksi ostamassani ”allakassa” lukee ”Yliopiston almanakka vuodeksi 2014 jälkeen Vapahtajamme Kristuksen syntymän”. Vastaavasti kirjoittaessani ensimmäisen version tähän kirjoitukseen v. 2010 jouluna, siinä luki ”Yliopiston almanakka vuodeksi 2011 jälkeen Vapahtajamme Kristuksen syntymän”. En voi olla ihmettelemättä, että elämme muutaman päivän kuluttua jo vuotta 2017, jolloin historiankirjoitus ei vieläkään tunne ainoatakaan historiallisesti dokumentoitua varmaa mainintaa Jeesuksesta ja tästä huolimatta asiasta puhutaan kuin kaikki Jeesuksen syntymästä kerrottu olisi totta. Tämän ohella huomioni kiinnittyy joululauluihin, joissa lähes kaikissa tulee mainita tämä Jeesus. Monilta viihdetaiteilijoilta ilmestyy joululevy ja näyttää siltä, että tämä kristillinen Jeesus siellä tulee ”varmuuden vuoksi” mainita. Näin on myös kaikissa joulukonserteissa. Ehkä tällä ajatellaan myös myyntiä (”te olette tehneet isäni huoneesta markkinamiesten luolan”). Sitä vastoin monet sellaiset vanhat suomalaiset joululaulut kuten ”Soihdut sammuu” tai ”Joulupukki Joulupukki”, joissa Jeesusta ei mainita, ne yleisradion ohjelmistossa ovat vähemmistönä. Näistä lähtökohdista päädyin jo kuusi vuotta sitten (v. 2010) käyttämään joulupäiväni, Uudenvuodenpäivän sekä vielä Loppiaisen kirjoittamalla ”Jeesuksen ja kristinuskon historiallisista ja filosofisista lähtökohdista” artikkelin, jossa käsittelen Jeesus-tarinan historiallista ja yhteiskunnallista funktiota. Vuosien varrella olen seurannut aiheeseen liittyvää keskustelua ja aina vuodenvaihteessa olen päivittänyt (korjaillut) tätä kirjoitustani. Vuosia sitten, kun aloin laittaa joitain kirjoituksiani tänne US-blogiin, laitoin sinne myös tämän kristinuskon

"filosofista rakennusta" koskevan kirjoitukseni, joka nyt saa seurakseen uuden jo kolmannen päivituksen. Toivottavasti jaksatte lukea.

Kehittynyt luokkayhteiskunta omaksuu kristinuskon arvomaailman

Kristinuskolla on monessakin mielessä aivan keskeinen asema kapitalistisessa yhteiskunnassa. Kirkon avulla omistava luokka hallitsee ja käyttää valtaa yhteiskunnassa. Tämä on ymmärrettävä niin, että kristinuskon kautta luodaan ihmisille se arvomaailma, joka tukee luokkayhteiskunnan toimintaa ja jonka avulla tämä yhteiskunta pysyy pystyssä (järjestyksessä). Siksi uskonto-instituutio, vaikka edustaakin epätieteellistä maailmankuvaa, ei ole pelkästään kielteinen seikka. Harvoin kuitenkaan monellekaan meistä mieleen tulee se tosiasia, että historiankirjoitus ei tunne ainoatakaan varmaa dokumenttia t. mainintaa Jeesuksesta. Vaikka "epäsuorin" perusteiden voimella olla varmoja Jeesuksen historiallisuudesta, niin tulee tarkkaan arvioida, miksi faktat hänen historiallisuudestaan puuttuvat.

Lähes kaikki mitä me Jeesuksesta tiedämme, on peräisin Paavalilta ja hänen kirjeistään perustamilleen kristillisille seurakunnille. Se mitä hyvin tunnemme, ovat neljä evankeliumia, jotka kertovat Jeesuksesta. Ne on kirjoitettu n. vuosina 65-130 jaa. (jälkeen ajanlaskumme alun). Näiden kirjoittajat ovat kaikki ns. "toisen polven kristittyjä" ja niiden sisältämät tiedot Jeesuksesta ja alkukristityistä välittyvät pitkälti Paavalin kautta. Paavali ei koskaan tavannut Jeesusta, eikä hän myöskään kirjoitustensa perusteella tavannut ketään "Jeesuksen opetuslapsia", jotka olisivat suoraan olleet yhteydessä Jeesukseen. Kaikki tiedot Jeesuksesta ja hänen opeistaan välittyvät Paavalille ja hänen aikalaisilleen alkukristittyjen kertomusten kautta. Totuus kuitenkin on, että kristinuskosta ja siihen liittyvästä ajatuksesta Jeesuksen sovitushurista muodostui se maailmankatsomus, jolla yhteiskuntaelämää ohjataan suurella osalla maailmaa tänäänkin. Miten tämä on mahdollista ja mikä siinä on tämän tausta?

Uskonto (kirkko) ja maallinen valta kietoutuvat yhteen

Tutkittaessa kristinuskon syntyhistoriaa on muistettava, että orjanomistuksellisessa luokkayhteisössä kuten nykyisen Israelin/Palestiinan alue eaa. (ennen ajanlaskumme alkua) oli, uskonnolliseen maailmankatsomukseen ja sen ympärille rakentuvaan uskonto-instituutioon kytkeytyivät kaikki yhteiskuntaelämän säännöt (kuten yleensä luokkayhteiskunnassa), arvomaailma ja muut sen kaltaiset elementit, joilla kansaa ohjattiin ja hallittiin. Silloisessa juutalaisessa yhteiskunnassa ihmisen jokapäiväiset toimet määriteltiin uskonnollisten ohjeiden kautta hyvinkin tarkkaan. Kuten huomaamme, näinhän asia on tänäänkin. Jos yleensäkin jotain silloin haluttiin yhteiskunnassa muuttaa, oli kyettävä vaikuttamaan uskonnollisiin käsityksiin, sillä niiden kautta ohjautui myös pitkälti maallinen elämä. Esimerkkinä voimme myöhemmältä ajalta mainita vaikkapa Martti Lutherin ja hänen uskonpuhdistuksensa, joka oikeasti oli Euroopassa lähtölaukaus porvariston vallankumouksen alkamiselle. Feodaalinen aatelisto hallitsi kansaa katolisen kirkon arvomaailmaan perustuvilla opeilla. Katolisen kirkon vastaiset "suvaitsevammat" opit puolestaan tukivat porvariston ajatuksia feodaaliaatelistoa vastaan, ja "uskonpuhdistus" alkoi juuri silloin, kun porvaristo oli kasvanut niin voimakkaaksi luokaksi, että se katsoi voivansa aloittaa feodaalien vastaisen vuosisataisen taistelun. Kyllä näitä aineiden vastustajia oli Lutherin lisäksi muitakin, mutta Luther jäi historiaan siksi, että hän eli aikana, jolloin porvaristo oli kasvanut luokaksi, jolle oli edullista tukea Lutherin kaltaisten ajatuksia.

Sama pätee Kristinuskon alkuaikoina (eaa). Silloin nykyisen Israelin/Palestiinan alueella vallitsi orjayhteisöllinen tuotantotapa. Juutalaisten yläluokka hallitsi "Rooman suojeluksessa" juuri juutalaisen vanhatestamentillisen uskonnon avulla. "Kirkon" t. temppelin, "pappien ja oppineiden" välityksellä oli kehitetty erilaisten uskontoon "perustuvien" maallisten sääntöjen kokoelma, jotka määräisivät ihmisten jokapäiväisistä tekemisistä. Näissä oloissa oli tarkoin määrätty miten ihmisen tuli aikansa viettää ja työtä tehdä. Tässä uskonnon määräämässä maallisten sääntöjen viidakossa edes vapaa talonpoika ei

ollut vapaa. On varsin selvää, että ainoa keino puuttua tähän sortoon oli yrittää vaikuttaa juuri uskuntoon. Mitään muuta mahdollisuutta niissä oloissa ei olisi voinut kuvitellakaan. Niinpä ajanlaskumme alkuaikoina Palestiinan/Israelin alueella esiintyi moniakin koulukuntia (Essealaiset), jotka saarnasivat Israelin kansan vapautuksesta yhdistäen sen vanhan testamentin lupaukseen tulevasta messiaasta, kuninkaasta. Eivät uudet ns. "uustestamentilliset" käsitykset suinkaan levinneet pelkästään sen vuoksi, että se lupasi parannusta kuolemanjälkeisessä elämässä, vaan siksi, että vaadittiin muutoksia olemassa olevaan maalliseen käytäntöön. Sille oli silloisessa Israelissa/Palestiinassa voimakas yhteiskunnallinen tilaus ja tarve. Asia kuitenkin oli niin, että silloinen Israel oli Rooman provinssi, ja Rooman käskynhaltijat eivät etujensa vuoksi sallineet "rettelöitä" hallitsemillaan alueilla. Siksi he tukahduttivat tällaisen kansan keskuudessa heränneen valtataistelun (luokkataistelun) alkuunsa. Nämä elementit löytyvät hyvinkin evankeliumeista, Jeesuksen, Johannes Kastajan, Pietarin t. Juudas Iskariotin hahmoista. Mutta Rooman käskynhaltijoilla oli toinenkin, ehkä tärkeämpi syy kukistaa kapinalliset ryhmät Juudeassa. Rooma oli imperiumi ja se yhteiskunnallinen tilanne, joka nosti t. herätti kapinaa Israelissa, oli kypsytynyt laajalti koko Rooman alueella. Yläluokan vastaista liikehdintää ei voitu sallia. Tätä taustaa vasten voimme pitää todennäköisenä, että nykyisen kristinuskon lähtökohta oli tällaisessa juutalaisuudesta muodostuneessa "uustestamentillisessä" liikkeessä. Ja hyvin on todennäköistä, että siellä taustalla on historiallinen henkilö "Jeesus", josta alkukristittyjen perimätieto välitti sanoman Paavalille, mutta josta historiankirjoitus ei mainitse eikä tiedä mitään.

Rooman imperiumin tilanne ajanlaskumme alussa

Nyt tuleekin nähdä sitten toinen hyvin mielenkiintoinen asia. Miksi Israelin/Palestiinan alaluokan kapinasta, joka kukistettiin Roomalaisten toimesta, ponkasi liikkeelle uskonnollinen näkemys, joka levisi koko Roomaan ja myöhemmin Eurooppaan, Amerikkaan Australiaan yms. Lähtökohtana on se, että Rooma oli imperiumi, jonka eri alueilla oli ja eli paljon muualta Rooman eri alueilta tulleita ns. "vierastyöläisiä". Ne olivat tavallaan maastaan (eri provinseista) irrotettuja (siirrettyjä) ihmisiä. Heillä kaikilla oli kotimaissaan ja kotimaistaan perinteenä erilaiset uskonnot ja erilaiset jumalat ja sen mukaiset tavat ja arvomaailmat. Siksi monilla Rooman väkirikkailla alueilla oli ihmisillä hyvin heterogeeninen arvomaailma. Mutta he kokivat olevansa toistensa kaltaisia riistettyjä ihmisiä. Ajatelkaamme vaikkapa Korinton t. Efesoksen kaupunkeja, jonne Paavali suuntasi lähetysmatkan. Niissä eli merentakaisia eri Rooman alueilta tulleita ja tuotuja kauppiaita, merimiehiä, palvelusväkeä, orjia yms. Juuri juutalaisten uskonto (kuten monien muidenkin seemiläisten heimojen) sisälsi abstraktisen jumala- käsityksen. Siksi sillä oli mahdollisuus muuttua pohjaksi yleisroomalaiselle arvomaailmalle, koska se ei vaatinut omaksumaan jonkun toisen Rooman alueen erillisiä jumala-käsityksiä (härkä, aurinko, Rooman jumalat yms), vaan perustui abstraktiseen jumala-käsitykseen. Se lähti leviämään Israelin alueelta yhteiskunnalliseen muutokseen suuntaavana oppina ja sai kannatusta ensinnä juuri "vierastyöläisten", orjien yms. keskuudessa. Se kykeni yhtenäistämään näitä ihmisiä antamalla heille yhteenkuuluvuuden ja yhtenäisen arvomaailman. Me sanoisimme, että sillä oli silloin ns. sosiaalinen tilaus.

Miksi historia ei puhu mitään Jeesuksesta?

Kristinuskon on maailmanuskonto ja siksi moni ihmettelee, miksi kukaan sen Jeesuksen ajan historioitsija ei mainitse sanaakaan Jeesuksesta. Ainoa historiallisesti tunnettu kristitty henkilö on Paavali (josta jäljempänä puhutaan), joka todennäköisesti kävi ja oleskeli Jerusalemissa pian Jeesuksen oletetun ristiinnaulitsemisen jälkeen. Hänkään ei missään vaiheessa sano tavanneensa ketään sellaista henkilöä, joka olisi tavannut Jeesuksen. Sille miksi ajan historioitsijat eivät mainitse Jeesusta lienee järkevä selitys siinä, että kristittyjen lahkolla ja Jeesuksen mahdollisella teloituksella oli jotain merkitystä vain joidenkin juutalaisten ja alkukristittyjen keskuudessa. Muutoin tapahtuma olisi niin merkityksetön, että siitä ei ole säilynyt mainintaa. Merkitys asialle tuli vasta sitten, kun Paavali oivalsi,

että "Jeesuksen" sanoma sisältää elementit Roomalaisen yhteiskunnan tarpeisiin ja alkoi muokata siitä uuden ajan maailmankatsomusta.

Paavali

Jeesuksesta ja hänen alkuperäisestä sanomastaan meillä ei ole siis minkäänlaisia aikalaisten dokumentteja. Kaikki mitä tiedämme, on Paavalin kirjoittamaa. Jeesuksen "lahkolla" t. opillisella suuntauksella oli kuitenkin todellista yhteiskunnallista tilausta juutalaisten keskuudessa, mitä osoittaa se, että kristityt kykenivät jatkamaan toimintaansa alkukristillisenä seurakuntana. Paavalin (Saul, Paulus) tiedetään syntyneen noin v. 10 jaa. (jälkeen ajanlaskumme alun) Tarsoksen kaupungissa Vähässä Aasiassa. Paavalin toiminta tunnetaan melko tarkkaan. Paavali oli Rooman kansalainen. Hänen toimintansa historialliset merkkipaalat voidaan asettaa kohdalleen suhteellisen tarkasti. Hän ja hänen perheensä noudattivat tarkasti juutalaista perinnettä. Paavali opiskeli Jerusalemissa valmistuen rabbiksi eli juutalaisuuden opettajaksi. Hänen arvellaan olleen myös Synedrionin eli suuren neuvoston jäsen, koska hän kertoo äänestäneensä kristittyjen vainoamisen puolesta. Paavali hyväksyi kristittyjen vainot, koska hänen mielestään kristityt olivat uhka juutalaisen uskonnon perusteille.

Paavalin "kääntymys" ja sen historiallinen perusta

Uuden testamentin mukaan (Apostolien teot) Paavalille hänen ollessaan matkalla Damaskokseen (n. v. 33 jaa) pidättämään kristittyjä "ilmestyi salaman muodossa jumala" joka sanoi hänelle "Saul, miksi vainoat minua". Tarinoiden mukaan tästä alkoi Paavalin toiminta kristittynä. On muistettava, että kertomukset Jeesuksen elämästä (evankeliumit) sekä ensimmäinen kirkkohistoriallinen teos, "Apostolien teot", kirjoitettiin vasta Paavalin kuoleman jälkeen ja muistitieto on muokannut kirjoituksia opillisesti tarkoituksenmukaiseen suuntaan. Siksi myös kertomus Paavalin kääntymyksestä ei ole Paavalilta itseltään, vaan myöhemmin koottua ja kirjoitettua. Paavali **itse kirjoitti** ehkä seitsemän kirjettä ja hänen läheiset seuraajansa hänen nimissään vielä kuusi kirjettä. Paavali itse ei mainitse tavanneensa Jeesusta tai ketään sellaista ihmistä, joka olisi hänet tavannut. Hän sanoo saaneensa kaikki suoraan Jumalalta. On kuitenkin jotain mitä tiedämme: Paavali oli juutalainen oppinut ja Rooman kansalainen. Vähän ennen Paavalin syntymää oli vaikuttanut juutalainen suuntaus (Jeesus), jonka seurauksena Paavalin aikana toimivat ja vaikuttivat alkukristityt, jotka olivat perustaneet seurakuntia myös Israelin/Palestiinan ulkopuolella Juutalaisten keskuuteen. Paavali vainosi kristittyjä ja todennäköisesti tunsu heidän opinkappaleensa erittäin hyvin. Tässä lienee se palapeli/asetelma, joka teki Paavalista roomalaisen imperiumin, tulevan feodalistisen- ja kapitalistisen markkinatalousyhteiskunnan ehkä yhden merkittävimmän ideologin (jonka merkitystä kapitalistit ja heidän tukijansa itse tuskin edes huomaavat).

Paavalin kääntymisen yhteiskunnallinen perusta

Paavalin kääntymisen tiedetään tapahtuneen n. vuonna 36 (jaa.). Meidän tulee ymmärtää mistä siinä on kysymys? Oppineena ihmisenä ja Rooman kansalaisena (ja kristittyjen vainoojana) Paavali oli "aitiopaikalla" näkemään Roomassa muodostuneen yhteiskunnallisen tilanteen. Hän näki miten ihmiset asutuskeskuksissa, satamakaupungeissa yms. olivat henkisesti, uskonnollisesti, kansallisesti hyvin heterogeenisiä (erilaisia) ja miten tämä vaikeutti ihmisten kanssakäymistä ja keskinäisten asioidensa hoitamista. Ehkä Paavali saattoi nähdä myös kristinuskon mahdollisuudet koko Rooman imperiumin yhteiseksi aateperustaksi ja yhteiskunnalliseksi pelastajaksi. Joka tapauksessa koko Rooman imperiumi tarvitsi yhtenäisen aatemaaliman. Tällaiselle yhteiselle aate- t. arvoperustalle oli muodostunut voimakas sosiaalinen tilaus. Tämän Paavali huomasi ja tajusi, että alkukristillisyydestä löytyivät yhteiskunnalliset elementit Rooman yhteiseksi aateperustaksi, joka tarjosi mahdollisuuden vallitsevien ristiriitojen voittamiseen. Alkukristillisuus sisälsi käsitteen yleisestä "jumalasta", jonka Rooman koko väestö saattaisi hyväksyä. Mahdollisesti Paavali "Damaskoksen tiellä" koki tämän oivalluksen ja vertasi sitä aikalaisilleen "salaman iskuksi". Varmasti jotain samankaltaista koki Doppler oivaltaessaan, että tähtien spektreissä spektriviivojen siirtyminen kohti punaista osoittaa kohteiden

etääntyvän meistä ja on todiste maailmankaikkeuden laajenemisesta. Samaa koki varmasti Marx huomattessaan, että yhdistämällä dialektiikka ja materialismi päästään yhteiskunnallisten lainalaisuuksien jäljille. Kuitenkin tästä kääntymyksestään (oivalluksestaan) eteenpäin Paavali alkoi levittää ja ”kehittää” kristinuskoa. Hän perusti matkoillaan seurakuntia ja ohjasi niiden toimintaa kirjeillään ja avustajiensa välityksellä.

Jerusalemien kokouksesta muodostui tärkeä virstanpylväs

Jerusalemisissä ns. apostolit ja seurakuntien johtajat pitivät n. vuonna 45 tärkeän kokouksen, johon myös Paavali osallistui (ilmeisesti myös organisoijaksi ja ”junttasi” tätä kokousta). Ennen Jerusalemien kokousta käytiin kristittyjen keskuudessa ankaraa riitaa siitä, voivatko muutkin kuin juutalaiset (ympärileikatut) tulla kristityiksi. Tässä Jerusalemien kokouksessa tehtiin tärkeä opillinen päätös, jota Paavali kiivaasti puolusti. Sen mukaan myös ympärileikkaamattomilla oli oikeus tulla kristityiksi. Se merkitsi, että kristinuskoa voitiin levittää muuallakin kuin juutalaisten keskuudessa. Tämä oli juuri Paavalin vaatimus ja merkitsi sitä, että Paavalin perustamien seurakuntien jäsenten ei tarvinnut omaksua juutalaisia tapoja. Tämä ratkaisi lopullisesti Paavalin ajatuksen ja tavoitteen siitä, että kristillisyyttä irtaantuu juutalaiseen kansaan sidoksissa olevasta ”ideologiasta” koko Rooman (ja maailman) ideologiaksi. Tällä päätöksellä oli selvä poliittinen tavoite, jolla pyrittiin vaikuttamaan koko Rooman imperiumiin.

Kristinusko Rooman valtionuskonnoksi

Rooman yläluokan vastainen oppositio - silloinen työkansa - löysi kristillisyydestä yhteisen arvomaailman, jolla se kykeni elämään, selviytymään, toimimaan ja levittäytymään Rooman valtakunnassa. Luonnollisesti Rooman yläluokalla syntyi sama tarve. He tarvitsivat myös yhteiset arvot, jolla hallita kansaa ja niinpä kehitys johtikin siihen, että Rooman hallitsijat ”kaappasivat” kristinuskon valtionuskonnoksi ja alkoivat sen avulla itse ohjailla kansaa. Kristittyjä vainottiin useaan otteeseen, koska näin vaikutettiin politiikkaan, sillä kristillisyydestä muodostui pian merkittävä voima ja poliittinen tekijä. Kuitenkin hallitseva luokka Roomassa alkoi omaksua kristinuskon jo paljon ennen, kuin se julistettiin valtionuskonnoksi. Keisari Konstantinus suuri osallistui Nikean Kirkolliskokoukseen v. 325 ja silloin kirkon ja valtion johto toimivat jo yhdessä.

Suurten maailmanuskontojen synty osuu aina ajallisesti yhteen suurten yhteiskunnallisten muutosten kanssa

Historian kulku näyttää tapahtuvan kylläkin monimutkaisesti mutta taustalla vaikuttavat yhteiskuntakehityksen omat lainalaisuudet ohjaavat sen kulkua logiikkansa mukaisesti. Uskonnolliset käsitykset syntyvät tukemaan vallitsevaa yhteiskuntajärjestelmää. Tästä johtuen uskonnolliset muutokset ja suurten maailmanuskontojen synty osuvat aina yhteen uusien valtiollisten muodostumien syntyvaiheiden kanssa. On huomattava, että suurten valtiollisten muodostumien (Rooma/Eurooppa, Arabia, Intia, Kiina) syntyminen synnytti vastaavasti uudenlaisen päällysrakenteen, suuret maailmanuskonnot: Hindulaisuus, Budhalaisuus, Kristinusko ja Islam. Nämä maailmanuskonnot kykenevät palvelemaan orjanomistuksellista-, feodalistista- ja kapitalistista luokkayhteiskuntaa. Valtiollisten muutosten ja selkkausten puitteissa nämä maailmanuskonnot ovat säilyttäneet asemansa, joskin yhteiskunnallisten selkkausten yhteydessä on tapahtunut muuntumista. Yksi jo mainittu esimerkki tästä oli, kun kapitalismin nousu Euroopassa johti luterilaisuuden eroamiseen katolilaisuudesta. Vastaavasti nyt, kun EU on tullut ”yhdistämään” kapitalisteja pyrkivät kristitytkin yhdistymään. Tästä esimerkkinä jokunen vuosi sitten päästiin mm. yhteisymmärrykseen siitä ”miten ihminen pääsee taivaaseen”. Valistuneet ihmiset tietävät, että ei ”siellä ylhäällä ole mitään jumalaa”. Kyllä tämän myös tiede ymmärtää. Mutta pelkästään tieteellisellä perustelulla ihmistä ei voida ”vieroittaa” kirkollisista yhteyksistä ja uskomuksista. Tämä johtuu siitä, että uskonto ei ole pelkästään tieteeseen kuuluva kysymys, vaan ennen kaikkea yhteiskunnallinen kysymys. Se kuuluu luokkayhteiskunnan päällysrakenteeseen ja kapitalistien valtakoneistoon. Siksi uskonnosta luopuminen

voi tapahtua vain tieteen ja yhteiskuntakehityksen yhteisvaikutuksen kautta. Uskonnollisesta maailmankatsomuksesta luopuminen tapahtuu siinä vaiheessa, kun syntyy se luokaton yhteiskuntajärjestelmä, jossa ei ole sitä hallitsevaa yhteiskuntaluokkaa, jonka etujen mukaista on ylläpitää uskonnollista maailmankatsomusta ja instituutiota. Alkukristillisyyks itsessään ei olisi "istunut" maailmanuskonnoksi. Se tapahtui vasta, kun ilmaantui joku (Paavali ja hänen kannattajansa), joka näki mahdollisuudet kehittää sen elementeistä Roomalle sopiva ideologinen arvomaailma.

Evankeliumit t. tarinat Jeesuksesta syntyivät n. vuosina 65-130. Alussahan alkukristityt odottivat "Jeesuksen nopeaa paluuta". Kun näin ei tapahtunut ja kristinusko siirtyi koko Rooman alueelle ja alkoi saada nykyiset muotonsa, alettiin Jeesuksesta kirjoittaa evankeliumeja, jotka tekivät hänestä hahmon, joka tukee silloin muotoutunutta kristillistä oppijärjestelmää. (Vili Lehtoranta, Kansan ääni 3/2003: "Mutta kun vuodet kuluivat ja kristityt huomasivat, ettei maailmanloppua tule, he alkoivat kiinnittää entistä enemmän huomiota Paavalin saarnaamaan Mestariin. Koska Paavalin kirjeistä ei saanut juuri mitään tietoa Jeesuksesta, hänen elämänsä alettiin pyhimyslegendan tavoin rekonstruoida".).

Tänään jotkut esittävät, että näitä evankeliumeja oli jopa satoja (tämä lienee totta), mutta myöhemmin niistä kanonisoitiin vain neljä sopivaksi uuteen testamenttiin. Samassa yhteydessä sitten esitetään, että kirkolliskokoukset saattoivat näin pimittää tietoa Jeesuksesta ja hyväksyä uuden testamentin piiriin vai heille mieluisat kirjoitukset. Näissä ajatuksissa ei ole vähääkään totuutta. Eikä ymmärretä sitä, että uskonnollinen suuntaus saattaa kulkea vain tiukasti kiinnitettynä yhteiskuntaan. Kyllä alkukristillisyyteen olivat sisään kirjoitettuna jo kaikki kristinuskon elementit (sovituspoppi, ylönousemus, ehtoollinen, kaste yms.), jotka tekivät siitä sopivan Rooman valtakunnan tarpeisiin. Muussa tapauksessa se ei olisi kyennyt ottamaan historiassa sitä asemaa, joka sille muodostui.

Dan Brown'in teoriat eivät näe uskonnollisen maailmankatsomuksen luokkaluonnetta

Erilaisten teosofisten antroposofisten ym. piirien keskuudessa on paljon luettu vuonna 2003 ilmestynyttä amerikkalaisen Dan Brown'n kohokirjaa "Da Vinci koodi", joka on löytänyt maailmalla jopa kymmeniä miljoonia lukijoita. Kirjan juoni rakentuu väitteeseen, jonka mukaan Nikean kirkolliskokouksessa v. 325 Itä-Rooman keisarin Konstantinus Suuren toimesta käsiteltiin kysymys Jeesuksen jumaluudesta ja pienellä äänten enemmistöllä päätettiin, että Jeesus on Jumala eikä ihminen, kuten siihen saakka oli yleisesti oletettu. Saman väitteen mukaan Nikean kirkolliskokouksessa uuteen testamenttiin päätettiin ottaa Jeesuksen elämää kuvaamaan nykyiset neljä evankeliumia, jotka parhaiten heijastivat Nikean kirkolliskokouksen enemmistön näkemyksiä Jeesuksen jumaluudesta ja "pyhän kolmiyhteyden" käsitteestä. Todellisuudessa kirjailijan esittämät katolisen kirkon vastaiset näkemykset

perustuvat siihen, että hän haluaa löytää (esittää) kokonaan uuden uskonnollisen näkemyksen ja hakee siihen perusteluja oletetuista katolisen kirkon hylkäämistä evankeliumeista. Kirjailija hakee esiin lähinnä aineksia omalle idealleen, "alkuperäiselle" uskonnolle. Hän ei ymmärrä kirkkoa omistavan luokan vallan välikappaleena vaan mieluummin aivan irrallisena siitä. Kuten edellä todettiin, evankeliumit olivat yritys rekonstruoida Jeesuksen elämä ja niitä kirjoitettiin erilaisten kristittyjen ryhmien tarkoituksia silmälläpitäen useitakin esim. 1970-luvulla löydetty Juudaan evankeliumi. Alkukristillinen oppi soveltui Paavalin ajatuksen mukaisesti täyttämään silloisen maailmankatsomuksellisen tyhjiön (sosiaalisen tilauksen) juuri siksi, että siihen jo alkujaan oli sisään kirjoitettu nykyisen kristillisen opin peruselementit. Nämä samat peruselementit sisältyvät nykyisiin neljään evankeliumiin, jotka olivat alkujaan kristillisen uskonnon perustana. Dan Brown'in ajatukset voi huoletta jättää omaan arvoonsa, koska kristinuskon keskeinen (ja ainoa) yhteiskunnallinen funktio voi toimia ainoastaan näiden evankeliumien kautta. Sellaista funktiota, jota Dan Brown sille haikailee kristinuskolla tuskin voi olla.

Islamin ja kristinuskon synnyllä on sama logiikka

Usein näiden ajatusten yhteydessä kysytään, että onko Islamin synnyllä ja kristinuskon synnyllä sitten jotain yhteismitallisuutta. Miten Islamin synty tulee nähdä osana yhteiskuntakehitystä. Tämä on hyvin tärkeä kysymys. Islam syntyi n. 600-luvulla siinä vaiheessa, kun tuli välttämättömäksi yhdistää hajallaan olevat arabiheimot yhdeksi valtioksi. Tämä tapahtui siinä vaiheessa, kun Itä-Rooma (Bysantti) alkoi heikentyä ja menetti kauppapiensä Kiinaan. Silloin voimakkaimmat arabiheimot näkivät arabiheimojen mahdollisuudet nousta nopeasti valtiolliselle asteelle maailmanvallaksi. Tätä edesauttoi se, että luonnollinen uusi kauppatie Kiinaan sen jälkeen, kun se oli suoraan Bysantista Kiinaan suljettu, saattoi kulkea Arabian niemimaan kautta rannikolle ja sieltä itään ja Kiinaan. Tämä historiallinen vaihe tapahtui nopeutetussa tahdissa siten, että arabiheimojen yhdistyminen johti uuden arabilaisen kalifikunnan suoran feodalismiin. Tapahtui vähän samalla tavalla kuin Euroopassa, jossa varhaista sukujärjestelmää eläneet germaanit yhdistyivät nopeutetussa tahdissa Roomaa vastaan ja siirtyivät myös suoraan feodalismiin. Mutta arabiheimojen nopea yhdistäminen ei olisi voinut tapahtua, ellei heille olisi kyetty esittämään myös yhteistä arvoperustaa uuden suurvallan lainsäädännön ja elämämuodon perustaksi. Se löytyi Islamista. On vaikea sanoa synnytettyinkö Muhamed sopivasti tähän tilanteeseen. Voimme olettaa sen tapahtuneen niin, että joka hetki on pyrkimässä esiin uusia ajattelutapoja, jotka huomioivat uuden historiallisen tilanteen. Muhamed oli historiallisesti oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Ja on nähtävä miten lähellä kristinuskoa hänen ajattelutapansa on. Muhamed lienee saanut vaikutteita kristinuskosta mutta myös arabi-beduiiniheimojen uskonnoista, jotka ovat kaikki läheistä sulkua vanhatestamentilliselle kristillisyydelle. Joka tapauksessa Muhamedin oppi oli oikeaan aikaan oikeassa historiallisessa tilanteessa. Ja luonnollisesti se muotoutui hyvin nopeasti vastaamaan sitä tarvetta, jonka arabivaltion muodostaminen synnytti. Aina kun uudet alueet liitettiin muotoutumassa olevaan uuteen islamilaiseen kalifikuntaan, oli väestön myös omaksuttava uusi usko ja uusi siihen liittyvä arvomaailma ja tapakulttuuri, joka vastasi syntyneen uuden maallisen vallan tarpeita.

Loppupäätelmä

Oliko Jeesus sitten historiallinen henkilö, vaikka suoraa mainintaa hänestä ei historiassa löydykään? Vastaus tähän on selkeä. Kyllä Jeesus todella oli historiallinen henkilö. Mutta tietenkään mitään jumalaa ja jumalan poikaa ei ole olemassa. Kaikkien suurten maailmanuskontojen taustalla löytyy näiden oppien kehittäjä t. kehittäjät. Oikeasti suuret maailmanuskonnot syntyvät siten, että yhteiskuntakehitys synnyttää laadullisen murroksen. Pienet valtiot yhdistyvät suuriksi maailmanvalloiksi, alkuyhteisölliset yhteisöt yhdistetään valtiollisiksi järjestelmiksi. Tällaisessa murroksessa löytyy aina uusi oppi, joka parhaiten tukee uusia vallanpitäjiä. Jeesus kannattajineen muodosti opin juutalaisen yhteiskunnan uudistamiseksi. Paavali oivalsi, että tämä oppi antoi vastauksen silloisen yhteiskunnallisen kehitysprosessin ja sosiaalisen tilauksen tuloksena syntyneeseen Rooman imperiumin ja luokkayhteiskunnan tarpeisiin. Tässä mielessä suurten maailmanuskontojen opit ovat monessa yhteismitallisia ja myös niiden syntyprosessit ovat tämän vuoksi monessa mielessä yhteismitallisia. Paavali ei keksinyt kristillistä ajattelutapaa itse, vaan löysi sen alkukristillisiltä seurakunnilta, jota hän sitten kehitti edelleen. Historiallisten dokumenttien puuttuessa on moniakin epäsuoria keinoja nähdä, että uusitamentillisten ajatusten taustalla oli yksi vaikuttaja t. vaikuttajaryhmä esim. Jeesus/Johannes kastaja/Essealaiset. yms.

Heikki Männikkö

Lähteet mm:

Dialektisen materialismin perusteet, Kommunistien Liitto ja DSL:n opintokeskus
Filosofian historia, Progress 1982
Lukion kirkkohistoria
Dan Brown: Da Vinci koodi

Uusi testamentti: Paavalin kirjeet, evankeliumit ja Apostolien teot

Yleinen historia keskikouluille, Petroskoi Neuvosto Karjala

Engels: Kristinuskon alkuperä (kolme artikkelia)

Wikipedia

Vili Lehtoranta: Historian Jeesus Kansan ääni 3/2003

1)

Porvarillinen yhteiskunta ja kova markkinatalous ovat joutuneet lieventämään yhteiskunnallista ja uskonnollista kuria sitten orjanomistuksellisen- ja feodaaliyhteisöllisen ajan. Mutta edelleenkin ihmisten arki-elämä kietoutuu kirkollisiin tapoihin ja tottumuksiin kuten joulu, pääsiäinen, häät, hautajaiset, rippi, kaste, ristiäiset jne

Kuvateksti: Kuva 1, Aleksanteri Syväriläisen luostari

Tämän artikkelin osalta moni asia voi avautua enemmän, jos mietimme vaikkapa Aleksanteri Syväriläisen (AS) luostaria (kuva), joka sijaitsee Karjalassa Leningradin alueella Lotinanpellon kaupungin lähellä. AS syntyi Novgodorin alueella Äänisen viidenneksessä v. 1448. Hänet vihittiin munkiksi Valamossa v. 1474. Sieltä hän siirtyi luostarin alueelle, jonka hänen kerrotaan perustaneen v. 1506. AS:sta kerrotaan tarinoita miten hän "erilaisten jumalallisten johdatusten ja näkyjen avulla" perusti Pyhän Kolminaisuuden luostarin ja sen yhteyteen kuuluvat kirkot. Luostari palautettiin munkkiveljeskunnalle v. 1977 ja sinne siirrettiin AS:n maalliset jäännökset, joita uskovaiset tänään käyvät kumartamassa. Näin luostarista kerrotaan tänään turisteille ja uskovaisille (jotka uskovat tähän tarinaan), mutta totuus on toisenlainen. Keskiajalla ja tänäänkin kirkot rakennettiin tukemaan maallisten feodaalien ja kapitalistien valtaa. Kirkkojen ja luostarien rakentamiseen tarvittavat varat ja työ revittiin paikallisten asukkaiden selkänahasta. Kun maallinen valta pystytettiin, sen valvojaksi ja toimeenpanijaksi asetettiin kirkkolaitos (luostari). Tästä asiasta voimme varmistua, tutkimalla vaikkapa Suomen ja Skandinavian historiaa. Kun maallista valtaa rakennetaan tai sen rakenteessa tapahtuu muutoksia, heijastuu se reaaliaikaisesti myös kirkkolaitoksessa.

Lotinanpellon lähelle rakennetun "Pyhän Kolminaisuuden luostarin" perustaminen liittyy Venäjän historiaan. Moskovan suuriruhtinaat pyrkivät jo 1300- luvulta saakka yhdistämään koko Venäjän ruhtinaskunnat ja alueet alaisuuteensa. Silloin Venäjän johtajuudesta kamppailivat ennen kaikkea Moskovan feodaalit (ruhtinaat) ja Novgorodin feodaalit. Moskovan suuriruhtinas livana 3. Suuri (hallitsi 1462-1505) liitti Novgodorin Moskovaan 1478, jolloin nykyinen Venäjän valtio alkoi muodostua. Hänen työtään jatkoi hänen poikansa Vasili 3. Ivanovits, joka hallitsi v. 1505-1533. Novgodorin hallintoa olivat tukeneet sen oma kirkko- ja luostarilaitos (mm. Valamon luostari). Kun maallinen valta muuttui ja valta siirtyi Moskovalle, tuli varmistaa myös kirkon lojaalisuus uudelle vallalle ja siksi oli välttämätöntä rakentaa uusi Moskovalle varmasti lojaali luostari. Luonnollisesti tätä välttämättömyyttä tuki myös se, että asutus laajeni yhä pohjoisemmaksi maallisen vallan tuli seurata mukana. Tarinat, joilla kansa saatiin kumartamaan luostaria ja sen voimalla tsaaria, olivatkin sitten aivan eri asia.

Tänään Karjalassa monien asutusten julkiset tilat rapistuvat, mutta kirkkoja ja luostareita elvytetään. Pohjimmiltaan nykyisen Venäjän talous- ja yhteiskuntapolitiikka on kuitenkin lähellä uusliberalistista kapitalismia. Samasta syystä kuin Moskovan ruhtinaat keski-ajalla, tukee- ja tarvitsee nykyinen Venäjän hallinto kirkkoa (ja tarinaa Aleksanteri Syväriläisestä) ja niiden korjaamiseen ja elvyttämiseen myönnetään varoja.

Kuvateksti: Kuva 2, Kampin kappeli

Helsingin Narinkkatorilla avattiin 31.5.2012 Kampin kappeli. Perin outoa on, että kappeli on Helsingin kaupungin ja evankelisluterilaisen seurakunnan yhteisprojekti eli hiljentymiskappeli. Kaupungin sosiaalivirastosta Kampin kappelissa työskentelee kaksi sosiaalityöntekijää, kaksi sosiaaliohjaajaa ja kaksi vahtimestaria. Helsinki tukee seurakuntaa halvalla vuokralla, sillä Helsingin kaupunginvaltuusto hyväksyi asemakaavamuutoksen äänin 69-9, tyhjiä 4, ja vuokrauserusteet eli 5169 euron vuosivuokra ja vuokrasopimus 50 vuodeksi hyväksyttiin äänin 72-6, tyhjiä 6. Yhteinen kirkkoneuvosto oli pyytänyt, että tontti saataisiin kappelikäyttöön vastikkeetta eli vuokratta! Helsinkiläisistä 40 prosenttia ei kuulu ev.lut. seurakuntaan, mutta heidän verorahojaan käytetään myös kappeliin. Seurakunnalla on runsaasti kirkkoja hiljentymispaikkoina. Olisi ollut parempi rakentaa neutraali hiljentymistila kuten lentokentillä ja sairaaloissa, mutta Kamppi olisi tarvinnut kuitenkin kipeästi nuorisotilaa. Yhteiskunnan päättäjien suosiollisella tuella kirkkolaitos tunkee itsensä joka paikkaan. Eikö tämä ole selkeä osoitus kirkon kapitalistista yhteiskuntajärjestystä tukevasta roolista. Milloin kirkko erotetaan valtiosta, kunnista ja kouluista? (Kuvatekstissä käytetty pohjana Hannu Kauton artikkelia "Kampin kappeli", Kansan ääni 4/12)

Kuvateksti: Kuva 3, Kirkko 400-luvulta Abhaasiassa

Tämä kirkko rakennettiin 400-luvulla nykyisen Abhaasian alueelle Mustan Meren rannalle. Hyvin voi päätellä, että tällaisen kirkon rakentaminen edellytti silloisen yhteiskunnan hyväksyntää ja rahoitusta. Tästä voi päätellä, että roomalaisen yhteiskunnan sisällä laaja hyväksyntä kristinuskolle oli olemassa jo paljon ennen kuin se hyväksyttiin valtionuskonnoksi. Tämä kirkko lienee rakennettu kreikkalaisen asutuksen yhteyteen.